

A *Szőlős* helynév eredetéről*

RÁCZ Anita

Debreceni Egyetem
racz.anita@arts.unideb.hu

1. Az ómagyar kori *Szőlős* településnevek eredetét a névtörténetben régóta kétféle módon szokás magyarázni. Az egyik elképzelés szerint benne a *szőlő* növénynév -s melléknévképzős alakja szerepel, amely eredetileg szőlőtermesztésre használt terület megnevezésére szolgáló mikronévként jött létre, s ennek főnevesült formájából alakult ki metonimikusan a településnév. A másik elgondolás szerint a *Szőlős* nevű falvak elnevezésében a *szőlős* (lat. *vinitor*) foglalkozásnév szerepel, eszerint tehát az egyént jelölő szó a névadás során gyűjtőnévként az egész falu nevévé lett. Ezeket a településeket a középkori ún. szolgálónépi falvak (lat. *ministeriales conditionarii*) településtípusaként azonosítják, ahol a település lakosai együtt vagy legalább a lakosainak egy része valamilyen szolgálatra volt kötelezve. Emellett megemlítendő ugyanakkor az is, hogy a korszakban a foglalkozásnévből gyakorta személynév is kialakult, így nem minden foglalkozásnévi alapú településnév nyerte nevét közvetlenül a benne lakók foglalkozásáról, illetve szolgáltatásáról. Nem zárható ki tehát az sem, hogy a foglalkozásnév előbb személynévvé vált, és e személynév lett a névadás alapja. Ennek a metonimikus névadási folyamatnak az elvi lehetőségével az Árpád-kori személynévtár adatai szerint az ómagyar korban személynévi megfelelővel is rendelkező *szőlős* foglalkozásnév esetében is számolni lehet (vö. pl. 1211: *Zeuleus* szn., ÁSz. 849). Írásomban arra teszek kísérletet, hogy elsősorban nyelvi-névrendszertani szempontokat figyelembe véve vizsgáljam meg a fenti településnévi eredetmagyarázatok lehetőségének ómagyar kori valószínűségét.

* A tanulmány a Magyar Nemzeti Helynévtár Program (az MTA Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program egyik alprogramja) keretében készült.

A helynévetimológiai vizsgálatok során a kutatók immár több mint négy évtizede elsőként Kiss Lajos *Földrajzi nevek etimológiai szótára* (FNESz.) című munkáját lapozzák fel, amely a hasonló kutatási témákban megalapozottan szolgál viszonyítási pontként. Az általam elemzett *Szőlős* név a kötet 22 településének második névrészában szerepel. Közülük azonban csak 15 elnevezése adathozható az ómagyar korból:¹ *Alsószőlős* (1113: *Zoulous*, CDES. 1: 67), *Babarcszőlős* (1332–5: *Pop(r)uzeuleuse*, Györffy 1: 393), *Balaton-szőlős* (1121/1420: *Zeulus*, MNY. 23: 364, 369), *Csigérszőlős* (1498: *Zewlews et Chygerffalwa*, BánffyOkl. 2: 350, 1489: *Zewles*, Csánki 1: 745), *Garamszőlős* (1075/+1124/+1217: *Sceulleus*, CDES. 1: 54), *Hercegszőlős* (1341: *Zeus*, Csánki 2: 529; és 1330: ? *Zeuleus*, Györffy 1: 393), *Kisszőlős* (1367: *Kyszewleus*, Csánki 3: 254, de l. 1266: *Sceuleus*, ÁÜO. 3: 141 is), *Kővágószőlős* (1290 k.: *Sceuleus*, Györffy 1: 393), *Mátraszőlős* (1348: *Zeuleus*, AnjouOkm. 5: 245), *Nagyszőlős* (1262/1319/1329: *Zceuleus*, Sztp. KritJ. 2/1: 11), *Somlósözölős* (1267/1297: *Sceuleus*, PRT. 10: 626), *Tiszaszözölős* (1332–7: *Zeuleus*, Ortvy: EgyhFöldl. 1: 174 és 1256/1344: *Zeuleus*, Györffy 3: 137), *Váradszözölős* (1213/1550: *Sceuleus*, VárReg. 272), *Vértesszözölős* (1244: ? *Sceuleus*, MVV. Komárom vm. 124; 1440: *Zewles*, Csánki 3: 515), *Vindornyasözölős* (1274: *Vyndurna Sceuleus*, Csánki 3: 113).

A kérdéses névrész eredetének magyarázatát a felsorolt települések mindegyikénél a következőképpen fogalmazza meg Kiss Lajos: „A *Szözölős* hn. szözölöművesek települését/lakóhelyét jelöli” (FNESz. *Alsószözölős*, *Babarcsözölős*, *Csigérszözölős*, *Váradszözölős*). „A *Szözölős* hn. arra mutat, hogy a falu lakosai szözölöműveléssel foglalkoztak” (FNESz. *Balaton-szözölős*, *Kisszözölős*, *Somlósözölős*). „A *Szözölős* hn. szözölöművesek településére utal” (FNESz. *Garamszözölős*, *Hercegszözölős*). „A *Szözölős* hn. szözölöművelőkre [...] utal” (FNESz. *Tiszaszözölős*). „Tkp. értelmé tehát ’szözölömunkásoktól, vincellérektől lakott helység’ lehetett” (FNESz. *Vindornyasözölős*). „A (falu határában folytatott) szözölöművelésre/szözölötermelésre utal” (FNESz. *Kővágószözölős*, *Mátraszözölős*, *Vértesszözölős*). *Nagyszözölős* település *Asszonyságszözölős* névalakja kapcsán pedig így ír: „Az 1284: *Azunsagzeuleus* (TörtSz. 15: 278) névváltozat királyneí szözölő-

¹ A későbbiek: *Bácsoszözölős* (< a bácsalmási *Ószözölők*, *Teleki szözölők* stb. egy részéből kialakítva, 1952), *Cserkesszözölős* (< Tiszakürt *Cserke*, *Cukrosszözölős*, *Kurázsszözölős* stb. nevű határrészeiből alakult), *Érszözölős* (hatósági úton megállapított, 1912), *Gömörsszözölős* (hatósági úton megállapított, a falu határában folytatott szözölöművelésre utalt, 1906), *Nyírszözölős* (< Kótaj határának *Kótaji szözölők* nevű részéből alakult, 1922), *Sérsekszözölős* (< a Zalához tartozó *Sérsek-hegy* és *Szözölőpuszta* (1808: *Szözölős*) községgé alakítása *Szözölössérsek*, majd *Sérsekszözölős* néven, 1921), *Szandaszözölős* (< a Szolnokhoz tartozó *Szandaszözölős* és környékéből alakult, 1944), *Tápiósszözölős* (hatósági úton megállapított, 1948).

művelők lakóhelyére utal.” A szócikkekben tehát kizárólag foglalkozásnévi eredetet feltételező magyarázatot kapunk. Kiss Lajosnak ez a településnév-etimológiája a kutatók széles körében elfogadott, jóllehet másutt rendre felbukkan a *szőlő* növénynév -s képzős alakjából való származtatás eshetősége is. Érdeemes áttekinteni az elmúlt években napvilágot látott, az egyes vármegyék helynévanyagát feldolgozó történeti-etimológiai szótárakban megjelenő eredetmagyarázatokat.

A Bodrog vármegyebeli *Alsószőlős* nevét Póczos Rita így magyarázza: „Közszoí alapja a m. *szőlős* főnév. A helység szőlőművesek települését jelöli” (2001: 114), s ide utalja vissza az olvasót a két Borsod megyei *Szőlős* etimológiája kapcsán is.

A felsorolt települések közül *Garamszőlős* névmagyarázatát illetően a Garamszentbenedeki apátság alapítólevelét elemző Szőke Melinda a következőképpen foglalt állást: „A *szőlő* növénynév -s képzős származékából alakult, s szőlőművesek települését nevezi meg. Ezt támaszthatja alá az, hogy az alapítólevel szerint I. Géza király 1075-ben szőlőműveseket és 15 szőlőt adott itt a garamszentbenedeki apátságnak (vö. Gy. 1: 478, FNESz. *Garamszőlős*). A *szőlős* főnév területre és szőlőművesekre (vö. ehhez 1395 k.: *vinitor: zelews*, BesztSzj. 801, FNESz. *Nagyszőlős*) egyaránt utalhat. A *szőlős* ’szőlőműves’ foglalkozásnévből pedig személynév is alakult (vö. 1211: *Zeuleus* szn., ÁSz. 849 [...]).” (Szőke 2015: 198–199). Hasonlóan vélekedik a település nevééről Tóth Valéria is (2001: 240).

Magam a középkori Bihar vármegyében fekvő *Váradszőlős* kapcsán ugyancsak megfogalmazom a fenti névmagyarázatok lehetőségét, Jakó Zsigmond nyomán azonban azt is megemlítve, hogy a települést a történeti források szerint szőlőműveléssel foglalkozó királyi udvarnokok lakták (Jakó 1940: 359, Rácz A. 2007: 273, 2022: 282).

Kovács Éva *Balatonszőlős* és *Somlőszőlős* nevének magyarázatakor így ír: „A *Szőlős* helynévnek a *szőlős* ’szőlőművelő’ foglalkozásnév (vö. 1395 k.: *zeleus* ~ *zelews*, 1481: *zeles* ’Weinbauer, Winzer’, RMG1. 665) az alapja (vö. Heckenast 1970: 123, FNESz. *Alsószőlős*). Erre a körülményre olykor maguk az oklevelek is utalnak: az almádi monostor alapítólevelében például arról van szó, hogy *Szőlős* (a későbbi *Balatonszőlős*) településen szőlősök éltek (1121/1420: *in loco, qui dicitur Zeuleus, vineas II cum totidem cultoribus*, Szentpétery 1927: 364). Ugyanezt bizonyítja a Tihanyi összeírás is, hiszen a 18. birtokként szereplő *Szőlős* településen két szőlőművelőt említenek (1211: *in villa Zeuleus (Zeuleus) iuxta Balatin duo vinitores sunt ecclesie*, PRT. 10: 507)” (Kovács É. 2015: 98). Emellett azonban még felveti a *szőlős* ’szőlőtermő terület’, esetleg ’(vad)szőlővel benőtt hely’ jelentésének lehetőségét is.

Kocán Béla az Ugocsa vármegyei *Nagyszőlős* kapcsán határozottan érvel a település nevének foglalkozásnévi eredete mellett: „Az általánosan elfogadott magyarázat szerint a régi magyar *szőlős* ’szőlőműves’ foglalkozásnévből alakult településnév, amelynek funkcionális-szemantikai tartalma: ’szőlőművesek települése’, amit több analóg példa is bizonyít (Sz. 50, FNESz. *Nagyszőlős*, vö. Bényei 2012: 95–100). Ezt igazolja a Szőlős határában, a Tisza partján található *Szőlősi-hegy*, amely kitűnő szőlőtermelő hely volt már az ómagyar korban is. A *szőlős* foglalkozásnév a *szőlő* növénynév -s képzős származéka. A magyar szakirodalomban a *Szőlős* típusú helynevek magyarázatában egyesek emellett más lehetőségekkel is számolnak, további két névkeletkezéssel kapcsolatos motivációt kiemelve: utalhat növényzetre, vagy személynév is lehet (Reuter 1978: 63–66, vö. Kristó 1976: 81–82). A magyar nyelvterületen számos Szőlős településnév ismeretes” (2022: 357).

Pelczéder Katalin a Zala vármegyei és a Bakonybéli összeírásban szereplő *Vindornyaszőlős* település nevének vizsgálatakor megállapítja: „A [Vindornya] név utótaggal kiegészülve az összetett *Vindornyaszőlős*, illetve *Szőlős-vindornya* formában is használatos volt a lakosság foglalkozására utalva” (2022: 149).

2. A *Szőlős* helynevek eredetének kérdése a nyelvtudomány képviselői mellett több évtizede foglalkoztatja a történettudomány kutatóit is. Ennek az a magyarázata, hogy a tudomány – ahogyan a magyarság kora középkori, a letelepedést közvetlenül követő korszakáról általában is – a szolgáltatófalvak történetéről meglehetősen kevés ismerettel rendelkezett. A történészek így a rendelkezésükre álló korai írott források nyelvi adataira támaszkodva szerettek volna e kérdésről is többet megtudni. Makkai László az 1940-es években megfogalmazott véleménye szerint „a nominativusban álló foglalkozásnevek mint helységnevek [...] a királyi uradalmak egy-egy sajátos szolgálati beosztásban tevékenykedő népeinek csoportos települései” (1947: 112–113). A szolgálónépi rendszerrel és a hozzá kapcsolható névtípussal kapcsolatban Györffy György arra hívta fel a figyelmet, hogy mind maga a szolgáltató falvak rendszere, mind annak helynévi lenyomata a középkori Cseh- és Lengyelországban is létezett. Makkaival szemben megfogalmazott álláspontja szerint azonban a korabeli településeken többféle mesterséget folytató emberek éltek, az efféle névadás motivációja tehát a települések lakosainak többsége által végzett szolgáltató tevékenység volt (Györffy 1972: 263). Hasonlóan vélekedett a kérdésről Kristó Gyula (1976: 80) és Kiss Lajos (1997: 180) is. Az Árpád-kori fejedelmi (királyi) szolgálónépekről átfogó munkát jelentetett meg Heckenast Gusztáv (1970), aki kutatásában alapvető forrásként

használta fel a szolgálnépi településneveket, s a névtípushoz tartozó települések első névelőfordulásait összegyűjtve 38 foglalkozásnév alkotta helynévtípust állapított meg. A *Szöllős* címszó alatt azonban az ide vonható településnevek adatait mellőzi (a címszó maga is zárójelbe téve áll), amit az alábbiakkal indokol: „Nagyon valószínű, hogy e helységek egy része lakóinak szőlőművelő szolgálatáról kapta a nevét.² [...] Feltételezhetjük a szőlőművelő szolgálatot a szomszédság figyelembevétele alapján is³ [...]. Más esetekben viszont éppen a helynévi szomszédság figyelmeztet rá,⁴ hogy a Szöllős inkább növényzetre, mint foglalkozásra utaló földrajzi név is lehet” (1970: 123). Eljárását emellett azzal a véleményével is alá kívánja támasztani, mely szerint a helynév végén álló -s helynévképzőnek a név keletkezési idejére vonatkozóan nincs kronológiai értéke (szemben az -i, -d képzővel), így *Szöllős*, *Nádas*, *Cseresznyés* nevek bármikor keletkezhetnek, ezért helyesebb eltekinteni a kérdéses nevek közlésétől. Mindezekkel együtt lábjegyzetben felsorolja azokat a vármegyéket (s a történeti forrásokat is megadja), ahol egyértelműen bizonyítható a *Szöllős* településnevek foglalkozásnévi eredete (lásd e dolgozat lábjegyzeteit is). Heckenast munkájára reagálva, azt tovább gondolva végezte el Györffy György a szolgálnépi települések rendszerének, az Árpád-kori társadalomban betöltött szerepének újraértékelését, magyarországi kronológiájának vizsgálatát (1972). Ebben a dolgozatában a jelen írás szempontjából fontos, helyhez kötött, földet művelő *szőlős* szolgáltatókról külön is szól. „Ami a *Szöllős* telepeket illeti, bizonyítható, hogy több Szöllős faluban »vinitorok«, szőlőművesek laktak, és a Besztercei és Schlägli szójegyzék szerint *szöllős* volt régi magyar nevük. A *Szöllős* helyneveket nem tekinthetjük olyan növényföldrajzi elnevezésnek, mint a *Nyáras* és a *Nádas*, egyrészt, mert a szöllős helyett *szöllő*-nek nevezték és nevezik ma is, másrészt mert a szőlő csak addig létezik amíg művelik; a *szöllős* munkája előfeltétele a szöllő létezésének míg nyáras és nádas az ember beavatkozásától függetlenül van. A *szöllős* = *vinitor* megfelelésre mutat a Pozsony melletti Árpád-kori Prácsa második *Szöllős* nevének német *Weinern* fordítása is (ebből a szlovák *Vajnory*)” (Györffy 1972: 277–278). Györffy egyúttal tételezen

² „Erre kell gondolnunk például a Bars megyei Szöllős esetében, a bodrogi, vagy a csanádi vár Szöllős nevű földjével, vagy a Győr megyei Szöllösön lakó királyi vincellérekkel kapcsolatban” (Heckenast 1970: 123).

³ „így a Komárom megye északi szélén fekvő Szöllösnél, amely Zsitvafödémes mellé esik” (Heckenast i. h.).

⁴ „pl. a Küküllő megyei Kisszöllős, amely mellett Magyarós, Nádas helyneveket találunk” (Heckenast i. h.).

felsorolja azokat a *Szöllős* nevű településeket, amelyekben véleménye szerint a vinitor foglalkozásnévnek megfelelő magyar lexémát kell keresni (1972: 304–305). A fentebb idézett írások tanulságait is megfontolva az ómagyar kori foglalkozásnévi eredetű településnevek névrendszertani, kronológiai sajátosságait vizsgálva a témához kapcsolódó korábbi írásaimban a *szőlős*-t magam is a korabeli foglalkozásnevek között tartottam számon (Rác A. 2015a, 2015b).

Ide kívánczik még egy rövid megjegyzés. Egyfelől tudnunk kell, hogy a szolgálnépi települések esetében a névadásnak csupán az egyik lehetséges motivációja lehetett a lakosság jellemző foglalkozása. Másfelől az is egyértelmű, hogy nem minden szolgáltató település neve tükrözte a szolgáltatói feladatot: amennyiben egy településnek már a szolgáltatás kijelölése előtt is volt neve, azt nem feltétlenül kellett megváltoztatni. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy élhettek szolgálnépek olyan falvakban is, amelyek elnevezése erre nem utalt.

Az ómagyar kori településnevek mellett a *szőlő* és a *szőlős* használatára vonatkozóan fontos információval szolgálhatnak az ómagyar kori mikronevek is. A *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból* (HA) című munka négy kötetének (Abaúj–Pilis vármegye) és a *Korai magyar helynévszótár* (KMHsz.) (Abaúj–Csongrád vármegye) anyagának áttekintése után azt állapíthatjuk meg, hogy leginkább kiemelkedést, vízfolyást vagy szőlőt jelölnek a következőkben bemutatott elnevezések. A két lexéma közül gyakrabban előforduló *szőlő* a mikronevek alaptagjaként szerepel, így egyértelműen hely(fajta)jelölő szerepe van a *Fő-szőlő* (1086: *Feusceuleu*, HA 2: 77, Győr vm., hely); a *C(s)ár szőleje* (1350: *Char-zeleye*, vin., KMHsz. 72, Baranya vm.) és a *Gug? szőleje* (1350: *Gughzeuley*, vin., KMHsz. 114, Baranya vm., szőlő) elnevezésekben. A helynevek előtagjaként kap szerepet a *Szőlő halma* (+1214/1334: *Sceleu Holmy*, HA 1: 80, KMHsz. 1: 268, Bihar vm., hely); *Szőlő-aszó* (1258/1352/1436: *Zeulenozo [Zeuleuozo]*, HA 2: 81, Győr vm., hely); *Szőlő-mál* (1295: *berch Seleumal*, HA 3: 29, Heves vm., kiemelkedés); *Szőlő-mál* ([1219]/1219: *Zevlevmal*, HA 3: 42, Hont vm., kiemelkedés) mikronevekben. Egy Borsod megyei vízfolyás nevének előtagjában a *szőlő* és a *szőlős* egyaránt adatolható: *Szőlő(s) pataka* (1281/XVIII.: *Zelepataka ~ Zölőspataka*, KMHsz. 268, Borsod vm., víz). Egyetlen adat olvasata igen bizonytalan, Györffy György *Szőlő-szeg*-nek olvassa (1193: *Celeu ceg*, HA 2: 48, Fejér vm.).

A *szőlős* csekélyebb számú mikronév névalkotó eleme, s vagy egyrészes névben áll előttünk, vagy kétrészes név jelzői szerepű első névrészában: *Szőlős* (1256>1344: *Zeuleus*, HA 3: 30, Heves vm., mocsár); *Szőlős* [1265]/

1265: *Zeuleus* (HA 3: 30, Heves vm., kiemelkedés); **Szőlős-hegy** (1260: *Sceleushy*, HA 3: 42, Hont vm., hely); **Szőlős-halom** (1338: *Zewlesholm*, mo., HA 3: 48, Keve vm., kunhalom).

3. Az ómagyar kori *Szőlős* településnevek eredetének megvilágításához tanulságos lehet a fontosabb régebbi szójegyzékek (BesztSzj., SchlSzj.) és szótárak (SzM., PP., Kreszn., CzF., Ball.), a nyelvtörténeti szótárak (NySz., OklSz., a SzT.), az etimológia szótárak (TESz., EWUng., ÚESz., FNESz.), illetve a földrajzi köznevek szótárának (FKnT.), valamint a tájszótárak (MTsz., SzamSz., ÚMTsz.) *szőlő* és *szőlős* szócikkeinek az áttekintése. E munkák segítségével arra keresem a választ, hogy az egyes szótárak adatai által képviselt korokban milyen jelentésben használták a fenti két lexémát. Megfigyelhető-e a jellemzően területjelölő jelentés ('az a földterület, amelyen szőlőt termesztenek'), illetve a foglalkozásnévi 'szőlőművelő' használat, továbbá milyen mértékben esik egybe a két lexéma jelentése?

A legkorábbi szójegyzékek és szótárak külön lexémákkal, világosan elkülönítik a két jelentést. Az 1395 körülről való Besztercei szójegyzék (BesztSzj.), illetve az 1405 körülől fennmaradt Schlägli szójegyzék (SchlSzj.) a kétféle szemantikai tartalmat egyértelműen megkülönböztetve határozza meg. A *szőlő* (*zelew*, *zele*) szót mindkét munka a lat. *vinea* 'szőlőültetvény, szőlőbirtok', *uva* 'szőlő (gyümölcs)' jelentéssel határozza meg, míg a *szőlős* (*zelews*, *zeles*) lexémát a lat. *vinitor*, *vineator* 'szőlőműves' jelentésével adja meg. Kissé összetettebb, árnyaltabb jelentésmagyarázatot olvashatunk a 17. századtól megjelent korai szótárainkban, amelyekben nem csupán a fent említett két címszót érdemes szemügyre vennünk, hanem a jelentésmező miatt célszerű ezeket kiegészíteni más, ide tartozó címszavak vizsgálatával is.

Szenczi Molnár Albert 1611-ben kiadott latin–görög–magyar szótárában (SzM.) a **szőlő** címszó alatt a lat. *vinea* 'újonnan palántált szőlő' növénynévi, a lat. *uva* 'ennivaló szőlő' gyümölcsnévi; a **szőlős** alatt pedig a lat. *vites et uvas habens*, azaz 'ahol szőlőtőke és szőlő van' területjelölő jelentés szerepel. Egyértelmű a **szőlőskert** területjelentése, hiszen szemantikai tartalmát a szótár a szerkezetében is hasonló lat. *hortus vitifer* kifejezéssel világítja meg. Hasonlóan vitathatatlan a foglalkozásnévi jelentés a szótár által külön megadott **szőlősemler** címszó esetében, ahol a lat. *vinitor* megfeleltetés található. Ha azonban Szenczi Molnár szócikkeit a korábbi szójegyzékek szócikkeivel összevetjük, azt láthatjuk, hogy Szenczi sokkal pontosabban, akkurátusabban kívánja megadni a latin szavak magyar nyelvű megfelelőit, kifejezéseit. Ez talán magyarázhatja azt is, hogy a foglalkozásjelentés nem a *szőlős* alatt szerepel, hanem az egyértelműség érdekében egy önálló címszót (mintegy

értelmező szóösszetételt) ad meg. Szenczi Molnár eljárását követi a szűk egy évszázaddal később, 1708-ban Pápai-Páriz Ferenc munkájaként napvilágot látott latin–magyar szótár (PP.), illetve az újabb bő száz év elteltével, 1831–1832-ben megjelent Kresznerics Ferenc-féle magyar szótár (Kreszn.), amelyek ugyanezeket a címszavakat tartalmazzák, s a fentiekkel azonos jelentéseket határoznak meg.

Ettől kezdve a további fontos értelmező szótárak a fent említett címszók alatt foglalkozásnévi jelentést semmilyen formában nem közölnek. Ez a jelentés a nyelvtörténeti szótárakban jelenik meg újra.

A 19. századi szótárakban a továbbiakban arra érdemes figyelni, hogy a területjelölő jelentés a *szőlő* és a *szőlős* esetében hogyan alakul. Megfigyelhető-e esetükben valamilyen funkciómegoszlás a területjelölő főnévi, illetve a növényben való gazdagságot jelző melléknévi jelentés kifejezését illetően? A Czuczor Gergely – Fogarasi János által készített *A magyar nyelv szótárának* (CzF.) szócikkei a fentiekhez képest is jóval részletezőbben magyarázzák a vizsgált szavakat, amit az is jól mutat, hogy a *szőlő* címszóhoz négy jelentést társítanak. Ezek közül az első három a gyümölcshez kapcsolódik, a negyedikként megadott jelentés azonban területjelölő értelmű: 4. 'Ilyetén növényekkel beültetett hely, telek, vagy kert.' E helyütt példamondat is demonstrálja a pontos jelentést, a helyjelölő funkciót: *Szőlőbe menni*. A szótárban ugyancsak területjelölő jelentéssel szerepel a *szőlőskert* 'szőlőtőkékkel beültetett kert'. A címszó sajátossága, hogy *szőlő* előtagja az -s képző nélkül áll. Önálló szócikket alkot a *szőlős*, amelynek főnévi jelentése nincs megadva, csupán melléknévi szófaji jelöléssel szerepel. A szinte ugyanebben az időben kiadott Ballagi Mór-féle szótár a *szőlő* címszó alatt lényegében megismétli a CzF. által írottakat, ahhoz képest újabb információval nem szolgál.

A 20. sz. közepén közreadott értelmező szótár, *A magyar nyelv értelmező szótára* (ÉrtSz.) a *szőlő* főnév három jelentését írja le. Az első két jelentés a növényre vonatkozik, a harmadik területjelölő szemantikai tartalommal szerepel: 'Az a földterület, ahol ez a növény terem.' A *szőlős* címszó alatt ugyancsak három jelentés olvasható, de mindhárom melléknévi használatú. Itt is szerepel önálló címszóként a *szőlőskert* a fentiekben bemutatott jelentéssel.

A történeti szótárak anyagát azt szem előtt tartva érdemes áttekintenünk, hogy ezek az egyes szavak jelentését természetesen nem mint a megjelenés korában ismert jelentéseket adják meg, hanem az egyes korszakok nyelvtörténeti forrásai alapján értelmezhető szemantikai tartalmakat, azaz a lexémák jelentéstörténetét igyekeznek elénk állítani.

A 19. századi értelmező szótárakban tapasztalhatóhoz hasonló kép rajzolódik ki a *Magyar nyelvtörténeti szótár a legrégibb nyelvemlékektől a nyelvújításig* (NySz.) megfelelő adatait áttekintve. A munka a **szőlő**, **szőlős** szavak jelentésmagyarázatánál egyaránt Szenczi Molnár szótárára hivatkozik, s az ott olvasható értelmezéseket találjuk meg itt is. A **szőlő** 'szőlőskert' jelentéséhez a Müncheneri Kódex egy szöveghelyét is idézi: „*Mēnnetec az en zólómbe*, MünchK. 51”. A citált szövegrész azért is fontos, mert azt bizonyítja, hogy az alapalakban álló **szőlő** lexéma helyjelölő funkcióban nem csupán a legkorábbi szótárak idején volt jelen a magyarban, de a kódex születésének korában, a 15. század közepén is egyértelműen használatban volt. A **szőlős** jelentését a lat. *vites et uvas habens* szerkezettel adja vissza, és itt szerepeltet néhány korai településnévi adatot is. A fenti latin szerkezet értelmezését a szótárak között elsőként itt felbukkanó német jelentésmegadás egyértelművé teszi: a ném. *was weinstöcke und trauben hat* 'amiben/ahol szőlőtöke és szőlő van' a **szőlős** helyjelölő funkcióban való használatát bizonyítja.

A *Magyar oklevél-szótárban* (OkLSz.) a **szőlő** címszónál a korai szójegyzékek magyarázatát közli, míg a **szőlős** esetében a *vites et uvas habens* 'akinek szőlője van' (1075/1217) jelentés szerepel. Ez utóbbi jelentésmagyarázathoz kapcsolva találhatók példaként felsorolva a villa, terra, possessio helyfajta-jelölőkkel álló **Szőlős** településnevek is. A területjelentés kifejezésére a szótár a **szőlőskert**, lat. *vinea* (1243/1354) szóösszetételt adja meg.

Az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* (SzT.) az eddig áttekintett munkákhoz képest későbbi írásos anyagra tud támaszkodni, adatai jóval későbből származnak, mint az említett nyelvtörténeti szótáraké. A **szőlő** lexéma előfordulásait a 16. sz. második felétől adatolja 'szőlőskert' jelentéssel. E szemantikai tartalom reprezentálójaként számos helynevet sorol fel a szótár. A SzT. emellett igen gazdagon adatolja a **szőlős** melléknévi megjelenéseit, köztük a **szőlős hely**, illetve a **szőlős ember** típusú szerkezetekkel.

A *magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* (TESz.) a **szőlő** legkorábbi előfordulásait 'az a földterület, ahol ezt a növényt termesztik' jelentéssel, a 14. század második felétől adatolja. A **szőlős** származékszóként jelenik meg a szócikkben, s első előfordulásaként településnévi adat áll. Első közszói említésként a Besztercei szójegyzék 1395 körüli, általam is idézett, 'vinitor' szemantikai tartalmú adata szerepel. Az etimológiai szótár német nyelvű változata, az *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* (EWUng.), illetve az interneten elérhető *Új magyar etimológiai szótár* (ÚESz.) lényegében a TESz. adatait ismétli.

Szőke Melinda a Pécsváradi alapítólevélben szereplő *Scedluc* település nevét nyelvtörténeti módszerekkel önálló tanulmányban megvizsgálva meggyőzően bizonyította a *szőlő* lexémára visszavezethető eredetet (2019). Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a növénynév legkorábbi előfordulása az alapítólevélbeli településnévben kereshető (+1015/+1158 [1220 k.]/1323/1403/PR., DHA. 1: 67–68).

Mindezek után érdemes lehet megvizsgálni a legfontosabb tájnyelvi szótárak anyagát is (MTsz., SzamSz., ÚMTsz., DCSz.), amelyekről azonban azt állapíthatjuk meg, hogy a fenti ismeretekhez újabb adalékkal nem járulnak hozzá.

Sajátos szótárfajtának tekinthető a *Magyar földrajzi köznevek tára* (FKnT.), amely a magyar szókincs egy speciális rétegét, a helynevek helyfajtajelölő szókincsrétegének elemeit tartalmazza számos forrásból összegyűjtve (célját tekintve hasonlóan az ÚMTsz.-hez, de annak megjelenése utáni számos forrás anyagát, illetve a tájszótár által csak utalás szintjén említett forrásokat is feldolgozva), ezért érdemes ennek a munkának a kérdéses szócikkeit is áttekintenünk. A kötetben szereplő *szőlő* szócikkben a magyar nyelvterület legkülönbözőbb vidékeiről származó adatok egy teljes hasábon keresztül sorakoznak egyetlen, területet jelölő szemantikai tartalommal magyarázva: 'földterület, ahol szőlőt termesztene'. Ezzel szemben a *szőlős* címszó alatt jóval gyéresebb, mindössze négy forrásterületről (Szeged, Pered, Kórógy, Moldva) adatolható a 'szőlőskert', tehát szintén területjelölő jelentés. Emellett a *szőlőskert* 'szőlővel beültetett terület' önálló címszóként is szerepel, de hasonlóan csekély előfordulással.

4. Írásom bevezetőjében már megemlítettem azt a tényt, hogy a magyar személynévrendszerben jelentős számban vannak jelen azok a nevek, amelyek foglalkozásnévből metonimikus úton alakultak. A *Szőlős* személynév korai ómagyar kori legkorábbi előfordulása a 13. század elejéről adatolható: 1211: *Zeuleus* szn. (ÁSz. 849). A családnévrendszer kialakulásával ebben a névfajtában is megjelennek a *Szőlő*, *Szőlős* elnevezések. A 14–17. századi családneveket bemutató *Régi magyar családnevek szótára* (RMCsSz.) a *Szőlő* szócikkben mindössze két adatot mutat be, amelyek viszonylag kései adatolásúak, a 17. század végéről, illetve a 18. század elejéről származnak (1685: Casparus *Szőlő*, 1720: Demetrius *Szölő*, RMCsSz. 1025). A névmagyarázatban Kázmér Miklós valószínűnek tartja a *szőlőgazda*, *szőlőmetsző* vagy *szőlőműves*, *szőlőpásztor* foglalkozásnév rövidülésével való kialakulást. Jelentősen több, közel három tucat adat sorakozik azonban a *Szőlős* címszó után, amelyek közül az első helynév részeként szerepel (1320/1322: *Zeulos* Jacab-

folde, RMCsSz. 1025). Míg a *Szőlő* névforma esetében Kázmér csak valószínűsíti a foglalkozásnévi eredetet, addig a *Szőlős* családneveket kétségtelenül a *szőlős* 'szőlőműves, szőlősgazda' foglalkozásnévre vezeti vissza. A szótár szócikkei közül megemlítendő még a *Szőlősi* és a *Szőlőskei*. A *Szőlősi* családneveket majd egy teljes oldalon olvashatjuk, amelyek a *Szőlős* helynévből jöttek létre *-i* képzővel. Nem meglepő, hogy a vizsgált nevek közül ez a családnév van jelen a legjelentősebb számban, hiszen az ómagyar korban a magyar nyelvterületen számos *Szőlős* településnevet ismerünk. Ugyancsak településnévre megy vissza az említett *Szőlőskei* családnév is.

5. Az áttekintett források alapján a következő tanulságok vonhatók le a *szőlő* és a *szőlős* lexémák jelentéséről:

A) A *szőlős* lexémának a magyar nyelv korai, ómagyar kori időszakában meglévő foglalkozásnévi (vinitor) jelentését legkorábbi, a 14–15. század fordulójáról származó szójegyzékeink (BesztSzj., SchlSzj.) egyértelműen bizonyítják. E források tanúsága szerint nagy valószínűséggel következtethetünk a kérdéses szó hasonló használatára az ezt megelőző, a szolgáltató népek meglétének korszakában, azaz a magyar nyelv korai ómagyar kori szakaszában is. Ezek alapján adatolják a szó foglalkozásnévként való korai használatát az etimológiai szótárak (TESz., EWUng., ÚEtsz.). Noha a magyar nyelv legkorábbi, írásos korszakából, a korai ómagyar kor kezdetéről nem tudnak közvetlenül közszói adatokat idézni, legkorábbi előfordulásainak felsorolásakor, jelentésének meghatározásakor rendszeresen a korai datálású *Szőlős* helyneveket adják meg példaként. Ennek a jelentésnek a meglétét támaszthatják alá a korai személynévi, majd családnévi előfordulások is. Az ómagyar kori mikronevek a szó jellemző melléknévi használatát mutatják: jelzőként a *szőlős* 'szőlővel beültetett, vadszőlővel benőtt' (terület, hely) értelmű. E nevek körében – eltérően más növénynévi származékoktól (pl. *körtvélyes*, *nyíres*) – a területet jelölő főnévi előzményre csak igen ritkán következtethetünk.

A 17. századtól a lexéma újabb jelentéssel jelenik meg a korai szótárakban, amelyekben főnévként (SzM., PP., Kreszn., CzF., ÉrtSz., ÉrtKsz.) 'szőlővel beültetett terület' szemantikai tartalommal szerepel. Ezzel párhuzamosan pedig – véleményem szerint éppen az itt leírt, elterjedt használat következtében, a foglalkozás megjelölésére – egy új szóösszetétel, a *szőlőseber* bukkan fel. A *szőlős* ebben a jelentésben ezt követően nem szerepel a szótárakban.

B) A *szőlő* lexéma elsődleges jelentése magára a növényre vonatkozott több konkrét jelentésben is: 'bogyóféle gyümölcs', 'szőlő gyümölcs', 'szőlő-

tőke', 'szőlő cserje'. Az efféle használatot szinte kivétel nélkül jelzik az átvizsgált munkák. A 19. század második felétől (CzF.) kezdve ugyanakkor egy új szemantikai tartalom is megjelenik a szótárakban: a *szőlő* területjelölő 'szőlőskert' funkcióját is jelzik ezek a munkák. Azonban arra, hogy ez a használat valójában nem ebben a korban alakult ki, bizonyítékul szolgál a Müncheni kódexből (1466) fentebb idézett adat. Emellett bizonyítják a jelentés meglétét a korai ómagyar kori mikronévi adatok is, amelyek első megjelenése már a 11. századi forrásokban is kimutatható.

A fentiek alapján tehát azt láthatjuk, hogy a régiségben helyet jelölő értelemben elsősorban a *szőlő* volt használatos, a *szőlős* pedig főként foglalkozásnévként funkcionált. Ennek alapján pedig azt mondhatjuk, hogy a korai ómagyar *Szőlős* településnevek esetében – bár nem kizárólagosan, de nagyobb valószínűséggel – feltételezhető a foglalkozásnévi eredet.

Irodalom

- ÁSz. = FEHÉRTÓI KATALIN: Árpád-kori személynévtár (1000–1301). Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004.
- ÁÚO. = Árpádkori új okmánytár I–XII. Közzéteszi WENZEL GUSZTÁV. Pest (később Budapest), 1860–1874.
- Ball. = BALLAGI MÓR: A magyar nyelv teljes szótára 1–2. Franklin, Pest, 1867–1872. – Reprint: Nap Kiadó, Budapest, 1998.
- BesztSzj. = Besztercei Szójegyzék, 1395 k. Kiadva: Finály Henrik: A besztercei szöszedet. Budapest, 1892.
- CDES. = Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I–. Ad edendum praeparavit RICHARD MARSINA. Bratislavae, 1971–.
- CzF. = CZUCZOR GERGELY – FOGARASI JÁNOS: A magyar nyelv szótára 1–6. Emich Gusztáv/Athenaeum, Pest/Budapest, 1862–1874. – Reprint: Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc – Nyíregyháza, 1999–2009.
- Csánki = CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–III., V. Budapest, 1890–1913. IV. FEKETE NAGY ANTAL. Budapest, 1941.
- DCSz. = KÁLNÁSI ÁRPÁD: Debreceni cívis szótár. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézete, Debrecen, 2005.
- ÉrtSz. = BÁRCZI GÉZA – ORSZÁGH LÁSZLÓ (főszerk.): A magyar nyelv értelmező szótára 1–7. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959–1962.
- EWUng. = BENKŐ, LORÁND (Hrsg.): Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen 1–2. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993–1995.
- FKnT. = BÁBA BARBARA – NEMES MAGDOLNA: Magyar földrajzi köznevek tára. A Magyar Névtárhivatal Kiadványai 32. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2014.

- FNESz. = KISS LAJOS: Földrajzi nevek etimológiai szótára 1–2. Negyedik, bővített és javított kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
- GYÖRFFY GYÖRGY 1972: Az Árpád-kori szolgálonépek kérdéséhez. Történelmi Szemle 15: 261–321.
- HA = HOFFMANN ISTVÁN – RÁCZ ANITA – TÓTH VALÉRIA: Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból 1. Abaúj–Csongrád vármegye. 2. Doboka–Győr vármegye. 3. Heves–Küküllő vármegye. 4. Liptó–Pilis vármegye. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1997, 1999, 2012, 2017.
- HECKENAST GUSZTÁV 1970: Fejedelmi (királyi) szolgálonépek a korai Árpád-korban. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- JAKÓ ZSIGMOND 1940: Bihar megye a török pusztítás előtt. Település- és népiségtörténeti értekezések 5. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KISS LAJOS 1997: Korai magyar helységnévtípusok. In: Kovács László – Veszprémi László (szerk.), Honfoglalás és nyelvészet. Balassi Kiadó, Budapest. 177–187. – Újraközlése: Történeti vizsgálatok a földrajzi nevek körében. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba. 1999. 133–140.
- KMHsz. = HOFFMANN ISTVÁN (szerk.), Korai magyar helynévszótár 1000–1350. I. Abaúj–Csongrád vármegye. A Magyar Névtárhívum Kiadványai 10. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen, 2005.
- KOCÁN BÉLA 2022: A régi Ugocsa vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára. A Magyar Névtárhívum Kiadványai 55. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- KOVÁCS ÉVA 2015: A Tihanyi összeírás mint helynévtörténeti forrás. A Magyar Névtárhívum Kiadványai 34. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Kreszn. = KRESZNERICS FERENC: Magyar szótár gyökérrenddel és deákozáttal 1–2. Buda, 1831–1832.
- KRISTÓ GYULA 1976: Szempontok korai helyneveink történeti tipológiájához. Acta Historica Szegediensis. Tomus LV. József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szeged.
- MAKKAI LÁSZLÓ 1947: A Csallóköz településtörténeti vázlata. Századok 81: 109–135.
- MTsz. = SZINNYEI JÓZSEF: Magyar tájszótár 1–2. Hornyánszky, Budapest, 1893–1901. – Reprint: Nap Kiadó, Budapest. 2003.
- NySz. = SZARVAS GÁBOR – SIMONYI ZSIGMOND: Magyar nyelvtörténeti szótár a legrégibb nyelvm emlékektől a nyelvújításig 1–3. Hornyánszky, Budapest, 1890–1893.
- OklSz. = Magyar oklevél-szótár. Régi oklevelekben és egyéb iratokban előforduló magyar szók gyűjteménye. Gyűjt. SZAMOTA ISTVÁN. Szerk. ZOLNAI GYULA. Hornyánszky, Budapest, 1902–1906.
- PELCZÉDER KATALIN 2022: A Bakonybéli összeírás mint nyelvtörténeti forrás. A Magyar Névtárhívum Kiadványai 56. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

- PÓCZOS RITA 2001: Az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése. A Magyar Névarchívum Kiadványai 5. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.
- PP. = PÁPAI PÁRIZ FERENC: *Dictionarium Latino-Hungaricum, succum & medullam purioris Latinitatis, ejusque genuinum in Lingvam Hungaricam conversionem, ad mentem & sensum proprium scriptorum Classicorum, exhibens: Indefesso XV. Annorum labore, subcisivis ab ordinariis negotiis, temporibus collectum, & in hoc Corpus coactum. Leutschoviae, 1708.* (Következik külön címlappal: *Dictionarium Hungarico-Latinum, olim magnâ curâ à Clarissimo viro Alberto Molnár Szentziensi collectum; Nunc vero revisum, & aliquot vocabulorum, in Molnariano desideratorum, millibus Latinè redditus locupletatum. Leutschoviae, 1708.*) – Újabb kiadások: Nagyszombat, 1762. Szeben és Pozsony, 1767, 1772, 1801.
- RÁCZ ANITA 2007: A régi Bihar vármegye településneveinek történeti-etimológiai szótára. A Magyar Névarchívum Kiadványai 12. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.
- RÁCZ ANITA 2015a: A foglalkozásnévi eredetű településnevek történeti tipológiai sajátosságai. In: Bárh M. János – Bodó Csanád – Kocsis Zsuzsanna (szerk.), *A nyelv dimenziói. Tanulmányok Juhász Dezső tiszteletére.* Megjelent az ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszékén, Budapest. 410–421.
- RÁCZ ANITA 2015b: Profession names in old Hungarian settlement names. *Nyelvtudományi Közlemények* 111: 117–131.
- RÁCZ ANITA 2022: A régi Bihar vármegye településneveinek történeti-etimológiai szótára. 2., javított és bővített kiadás. Partium Kiadó, Nagyvárad.
- RMCSz. = KÁZMÉR MIKLÓS: Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1993.
- SchlSzj. = Schlägli Szójegyzék. 1405 k. Kiadva: SZAMOTA ISTVÁN: A schlägli magyar szójegyzék. A XV. század első negyedéből. Budapest, 1894.
- SzamSz. = CSÚRY BÁLINT: Szamosháti szótár 1–2. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1935–1936. – Reprint: Nap Kiadó, Budapest. 2004.
- SZENTPÉTERY IMRE 1927: Az almási monostor alapító oklevele II. István korából. *Magyar Nyelv* 23: 360–370.
- SzM. = SZENCZI MOLNÁR ALBERT: *Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum: summa diligentia collectum, adauctum et nunc recens excusum, in quo & propria nominapro studiosis orthographiae Graece sunt expressa, & appellativis synonyma Graeca passim inspersa sunt non pauca: vocibusvero positione & diphthongis carentibus, subjecti sunt versus veterum poetarum, quantitates syllabarum indicantes.* Hanoviae, 1611.
- SZŐKE MELINDA 2015: A garamszentbenedeki apátság alapítólevelének nyelvtörténeti vizsgálata. A Magyar Névarchívum Kiadványai 33. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

- SZŐKE MELINDA 2019: Pécsváradi oklevél *Scedluc* helynevééről. Helynévtörténeti tanulmányok 15: 107–120.
- SzT. = Erdélyi magyar szótörténeti tár 1–14. Főszerk. SZABÓ T. ATTILA etc. Kriterion Könyvkiadó etc., Bukarest etc., 1975–2014.
- TESz. = BENKŐ LORÁND (főszerk.): A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 1–3. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1976.
- TÓTH VALÉRIA 2001: Az Árpád-kori Abaúj és Bars vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára. A Magyar Névarchívum Kiadványai 4. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.
- ÚESz. = GERSTNER KÁROLY (szerk.): Új magyar etimológiai szótár. <https://uesz.nyud.hu/index.html> (A letöltés ideje 2025. 02. 01.)
- ÚMTsz. = B. LÖRINCZY ÉVA (főszerk.): Új magyar tájszótár 1–5. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979–2010.

*

On the origin of the place name *Szőlős*

The origin of the Old Hungarian settlement name *Szőlős* has long been explained in two ways. One theory suggests that it derives from the adjectival form of the word for grape, originally used as a microname to designate an area for grape cultivation together with the settlement name later formed metonymically from the noun. The other theory posits that *Szőlős* comes from the occupational name for a vineyard worker (Latin: *vinitor*), together with the term for an individual, eventually becoming the collective name for the entire village. These settlements are associated with the medieval *ministeriales conditionarii*, a type of village where all or some of the inhabitants were required to perform specific services. However, during this period, occupational names frequently evolved into personal names, meaning that not all settlement names directly reflected the occupations or services of their inhabitants. It is therefore possible that the occupational term first became a personal name, which then served as the basis for the settlement name. This metonymic naming process could also apply to the occupational term for a vineyard worker.

In the paper, I examine the probability of these proposed etymologies for *Szőlős* from a linguistic and onomastic perspective. To do so, I analyze relevant sections of key historical works on this name type, historical-etymological dictionaries that have previously studied the name, entries on *szőlő* and *szőlős* from older glossaries and dictionaries, linguistic history

dictionaries, etymological dictionaries, dictionaries of geographical common names, as well as explanatory and dialect dictionaries. Through this examination, I aim to determine the meanings in which these two lexemes were used in different historical periods. Did one or both exhibit typical adjectival usage? Did they primarily refer to a geographical area ('land where grapes are grown') or to an occupation ('vine-grower')? Additionally, I explore the extent to which these lexemes overlapped in meaning. To support my analysis, I also draw on evidence from Old Hungarian micronames and early personal names.

As a result of this study, the most probable origin of the Early Old Hungarian settlement name *Szőlős* emerges.

Keywords: *Early Old Hungarian period, occupational settlement names, place-name etymology*

ANITA RÁCZ